

HET TAPIJT VAN BAYEUX

Dit boekje werd samengesteld, van commentaar, vragen en opdrachten voor havo en vwo voorzien door drs. H.A.J. Gorris, historicus en docent.

Het kan in de klas gebruikt worden als Praktische Opdracht voor de bovenbouw van havo en vwo.

Ook voor lagere klassen geeft het Tapijt een keur van mogelijkheden.

De digitale versie van het boekje wordt geleverd in PDF en Word, dit laatste zodat de individuele docent kan veranderen en aanpassen.

Bovendien is een digitale versie van het hele Tapijt meegeleverd zodat de docent zijn leerlingen langs de afbeeldingen kan leiden.

Veel plezier ermee!

INHOUDSOPGAVE

Een geborduurd verhaal + vragen	blz. 1
De hoofdpersonen van het Tapijt + vragen Willem Edward Harold Odo	blz. 2, 3, 4
Het leenstelsel en het belang van trouw + vragen	blz. 5
Het Tapijt van Bayeux: afbeeldingen en commentaar	blz. 6 t/m
Samenvattingsvragen	blz.
Het Tapijt en de Normandische kijk op 1066	blz.
De Engelse kijk op 1066	blz.
Twee problemen	blz.
Militaria	blz.
Wetenswaardigheden: de valkenjacht	blz.
Slot	blz.

EEN GEBORDUURD VERHAAL

Bayeux is een Frans stadje aan de Normandische kust. In het vroegere bisschoppelijke paleis, thans museum, kun je het beroemde Tapijt van Bayeux bekijken. Het is een ruim 70 meter lange strook borduurwerk die is opgehangen langs de wanden van een grote zaal. Voordat je het dus helemaal gezien hebt moet je er 70 meter langs lopen. Er staat een verhaal op afgebeeld over de verovering van Engeland door hertog Willem van Normandië, beter bekend als Willem de Veroveraar.

Willems verovering van Engeland vond plaats in 1066 en het Tapijt is kort daarna gemaakt. Het was dus een weergave van een stuk eigentijdse geschiedenis, een verslag heet van de naald als het ware, een primaire bron, gemaakt in opdracht van Willems halfbroer Odo.

Dat een invasie in Engeland inderdaad geen sinecure is leert ons de latere geschiedenis. Napoleon en Hitler probeerden ook Engeland te veroveren maar het is geen van beiden gelukt, ondanks geweldige voorbereidingen. Het is interessant om te weten dat beide dictators een diepgaande studie lieten maken van het Tapijt om te onderzoeken hoe Willem de Veroveraar het had aangepakt.

Behalve om het feit dat een invasie in Engeland bepaald geen kleinigheid was, is het Tapijt van Bayeux om nog een andere reden boeiend: het gunt ons door allerlei details een blik in het leven van de 11^e Eeuw. Schepen, wapenuitrustingen, verdedigingswerken, meubels, kleding, haardracht en nog veel meer alledaagse kenmerken worden ons in alle levendigheid getoond. De ontwerper van het tapijt verstond de kunst om dingen heel simpel weer te geven. Het lijkt wellicht kinderlijk maar het meesterschap zit juist in de combinatie van eenvoud en dynamiek. Door de eenvoud is het verhaal goed te volgen, door de dynamiek krijgt het tapijt zijn kracht. De benen van de paarden bijvoorbeeld, zijn vaak verschillend van kleur en dat geeft diepte. Boven de afbeeldingen is een tekst in het Latijn geborduurd.

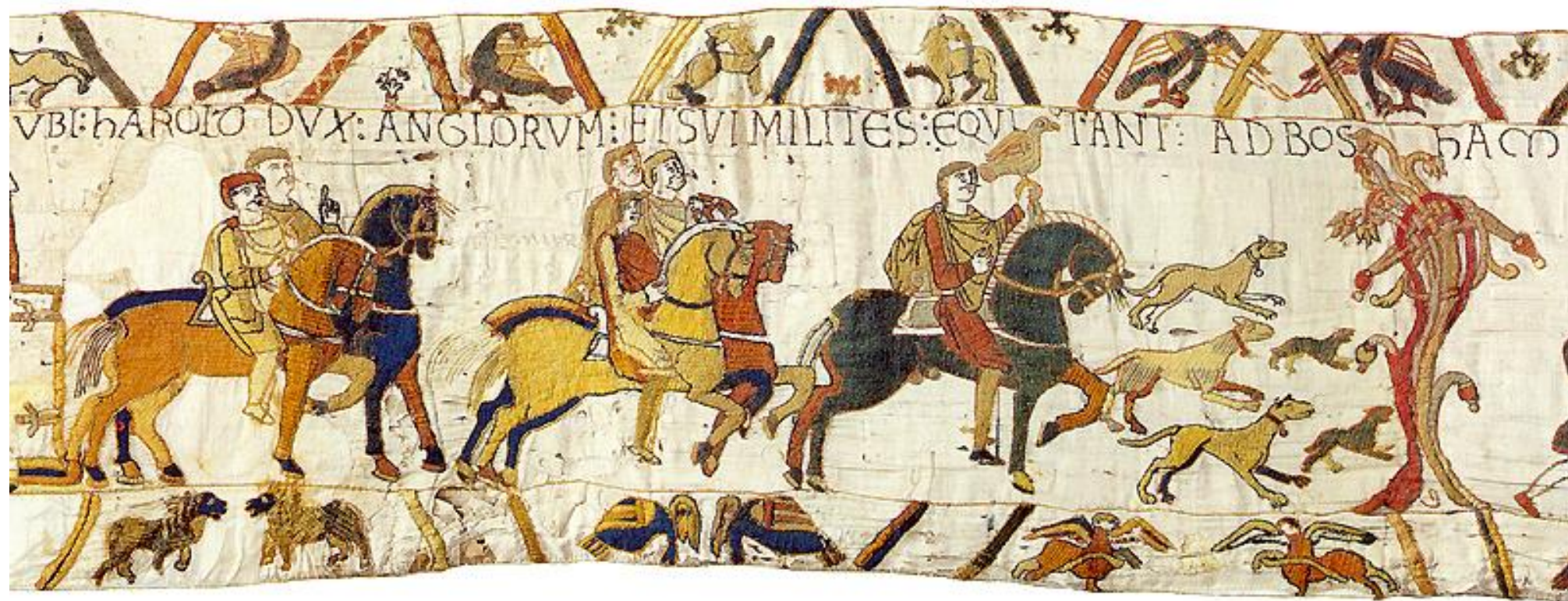
Ter versiering zijn de randen gevuld met allerlei dieren en andere vaak fantastische figuren. Er zijn afgebeeld: 626 menselijke figuren, 190 paarden, 35 honden, 506 andere dieren, 37 schepen, 33 gebouwen en 37 bomen of bomengroepen.

Vragen

1. Waarom is de naam "Tapijt" van Bayeux eigenlijk niet juist?
2. Waarom zou de begeleidende tekst in het Latijn zijn?
3. Waarom wordt het Tapijt beschouwd als een belangrijke bron voor onze kennis van het midden van de 11^e Eeuw?
4. Waarom is het belangrijk om te weten wanneer het Tapijt gemaakt is?

EDWARD REX		
KONING EDWARD		
Scene 1 De koning van Engeland, Edward de Belijder (zie ook: Hoofdpersonen) , zit in zijn paleis in Westminster. Het is waarschijnlijk 1064. De man met wie hij praat (de kleinere figuur) is Harold Godwinson (zie ook: Hoofdpersonen), de belangrijkste leenman van Edward en machtigste man aan diens hof. De grotere figuur is Harold's schildknaap. Bovendien is Edward getrouwd met Edith, de zus van Harold: het zijn dus zwagers. De koning is al oud. Hij draagt een kroon op zijn hoofd en heeft een scepter, symbool van Koninklijke waardigheid, in zijn hand. Hij zit op een versierde troon waarop een geborduurd kussen ligt. De gebouwen lijken niet op echte gebouwen maar hoe dit paleis er in die dagen uitzag kunnen we op deze afbeelding zien: zware muren van dikke steenblokken, torens en torentjes met verschillende soorten dakpannen. Boven 's konings hoofd zien we zware houten dakbalken.		Edward had geen directe troonopvolgers en volgens het verhaal had Edward eens met zijn neef Willem, hertog van Normandië (zie ook: Hoofdpersonen) afgesproken dat deze hem als koning van Engeland zou opvolgen. Waarom? Zie ook: De Noormannen. Nu voelde Edward zich oud worden en gaf hij Harold opdracht over te steken naar Frankrijk: daar moest Harold Willem aan de vroeger gemaakte afspraak herinneren. Het kan ook zijn dat Harold Willem op eigen initiatief een bezoek ging brengen om diens vriendschap voor zich te winnen. Het waren immers beiden erkende krijgers en grote, machtige mannen. Het verloop van de gebeurtenissen is kundig in scènes ingedeeld, scènes die van elkaar gescheiden worden, nu eens door een schematische voorstelling van een gebouw, paleis of kasteel van een landheer, dan weer door bomen waarvan het gebladerte door prachtig vlechtwerk wordt gesymboliseerd.

UBI HAROLD DUX ANGLORUM ET SUI MILITES EQUITANT AD BOSHAM

WAAR HAROLD, HERTOOG DER ENGELSEN EN ZIJN RIDDERS NAAR BOSHAM RIJDEN

Scene 2

Harold gaat op weg met een gevolg van ridders. De havik en de honden geven aan dat het in feite een vredesmissie was: dit is immers een jachtscene. Bovendien is de havik een teken van adel. Het dier heeft geen kapje op waaruit blijkt dat men nog geen contact had met het Midden Oosten. (Zie ook: Wetenswaardigheden: vogeljacht)

Harold rijdt voorop en draagt een wijde cape, die vastgespeld is op de schouder.

Alle ruiters hebben snorren en dragen hun haren lang in de nek. De zadels hebben een hoge zadelpunt en stijgbeugels. De teugels worden aan de uiteinden boven de hand van de ruiter bijeen gehouden door een knoop of een ring, dit is te zien bij de achterste ruiter. De manen van de paarden zijn kortgeknipt. Behalve bij Harold ontbreken bij de andere ruiters door beschadiging aan het Tapijt de sporen en er zijn stijgbeugels. De honden hebben halsbanden met ringen of bellen eraan.

Alleen de Saksen (Engelsen) hebben snorren, geen enkele Normandiër (Fransman). De eerste twee scènes worden afgesloten door een gestileerde afbeelding van een boom. Dit soort bomenweergaven zien we herhaaldelijk in het Tapijt.

De bomen kunnen ook wijzen op de Noormannenoorsprong van het Tapijt: Normandiërs leefden weliswaar in Frankrijk maar hun oorsprong lag in het Noorden. De boom is onderdeel van de Noorse mythologie: Yggdrasil, de Levensboom.

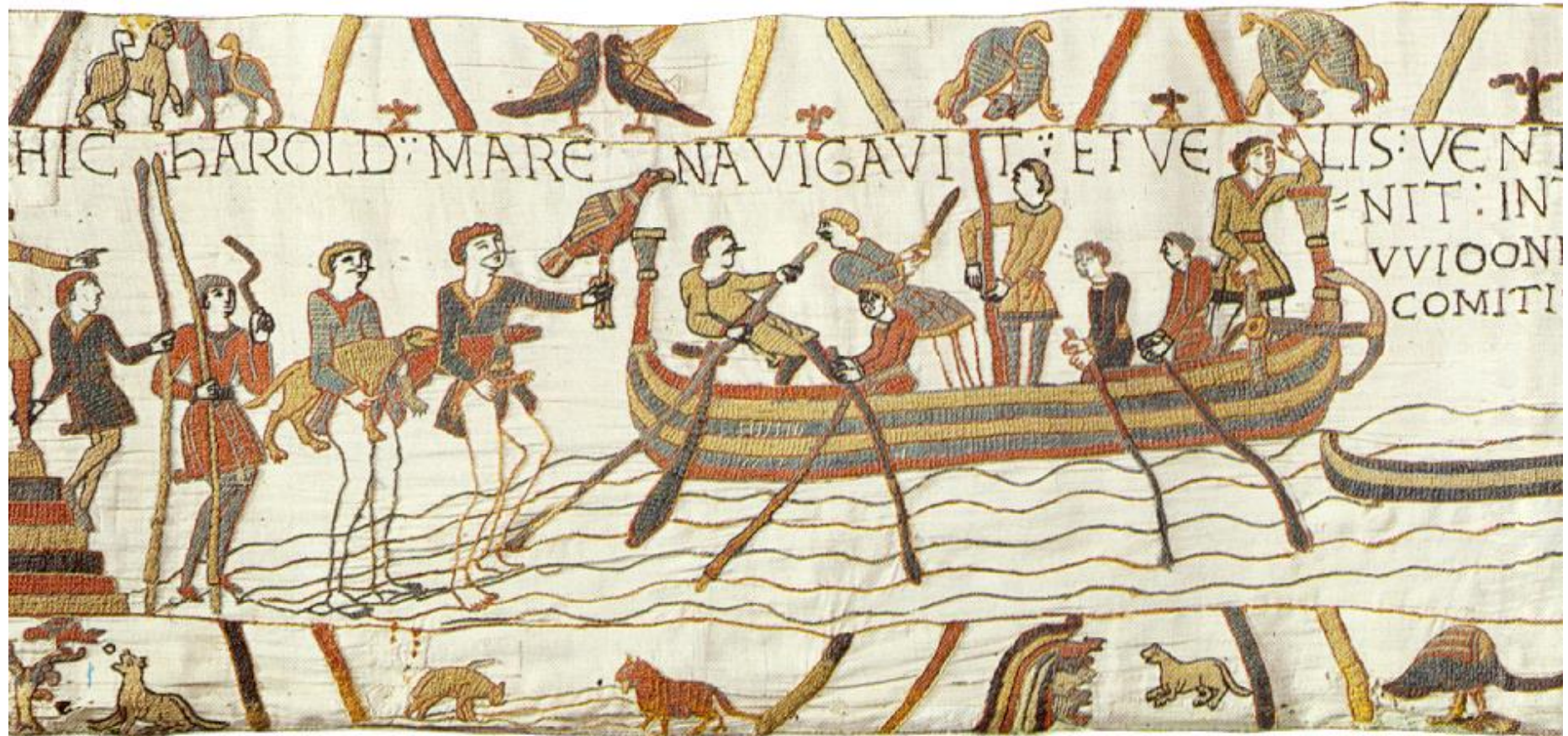
Harold op weg naar Bosham voor zijn belangrijke missie. Op de detailafbeelding is bijzonder goed te zien de stemming en stijl van het Tapijt. Zie het paard met de kortgeknipte manen en de verschillend gekleurde benen die diepte suggereren. De honden naturalistisch weergegeven. Harold heeft een korte bruine tuniek aan onder een elegante mantel.

ECCLESIA		
DE KERK		
Scene 3 Omdat men zich terdege bewust is van de gevaren van de onderneming houden Harold en zijn gezelschap halt bij de kerk van Bosham aan de kust van Sussex. De kerk heeft ronde bogen, een pannendak met bovenop twee kruisen. Deze kerk staat er nog steeds. Harold en zijn wapenknecht bidden er voor een veilige overtocht en behouden thuiskomst.		Het Tapijt wil ons de kerk niet laten zien zoals die er in werkelijkheid uitzag. Het Tapijt “suggereert” gebouwen en probeert niet realistisch te zijn. In de volgende scene wordt het beeld opgeroepen dat Harolds landhuis groot en belangrijk was. Dit is te zien aan de massieve trappartij en de zuilengang. Evenmin zien we tijdsaanduidingen op het Tapijt, slechts een volgorde van gebeurtenissen.

Scène 4: geen tekst: feestmaal in het landhuis van Harold. Hier zien we een tafereel uit het dagelijks leven van een landheer. We zijn waarschijnlijk in een van de vele huizen die Harold bezat. Bosham beheerste de haven van Chichester en was misschien wel het belangrijkste en rijkste landgoed van Sussex. Oorspronkelijk was het van Godwin, Harolds vader, nu van hem. De mannen drinken uit kommen, kelken en drinkhoorns. Hieraan zie je de invloed van de Vikingen in Engeland. (Zie ook: Vikingen) Het huis heeft beneden een arcade, er is een trap naar boven en weer een fraai pannendak.		Hoe lang ze moesten wachten op gunstige wind om het Kanaal over te steken weten we niet. Dit kon dagen duren. Het meest interessante van deze scene is het opzettelijk weglaten van de rechter steunpilaar van het dak. De compositie wordt zo rechtgetrokken. De juiste aandacht wordt gevestigd op de man die door te wijzen aangeeft dat het schip klaarligt. In de onderrand zien we taferelen uit de fabels van Aesopus, een Romeinse schrijver: de raaf en de vos met het stukje kaas, de wolf en het lam die water drinken, de drachtige teef.
---	--	---

HIC HAROLD MARE NAVIGAVIT

HIER IS HAROLD SCHEEP GEGAAN

Scene 5

De mannen gaan aan boord voor hun gevaarlijke reis. Harold voorop met zijn havik. Achter hem zijn mannen met vaarbomen en roeispanten. Een van hen heeft een hoekig ding, waarschijnlijk een soort lijn in zijn handen . Wat daarvan de functie was is niet bekend. De mannen hebben hun kousen en schoenen uitgetrokken en waden met opgetrokken tunieken door het water. Het dieper worden van het water wordt eenvoudig in beeld gebracht.

Het anker en het roer bevinden zich buiten de boot. Een touw hangt achter de boot. Is het een vislijn? Zodra iedereen aan boord is wordt het anker gelicht. Met roeispanten en vaarbomen zet men zich in beweging.

In de onderrand zien we taferelen uit de fabels van Aesopus, een Romeinse schrijver: de raaf en de vos met het stukje kaas, de wolf en het lam die water drinken, de drachtige teef.